

В І Д Г У К

офіційного опонента – доктора юридичних наук, доцента, професора кафедри кримінального права та кримінології Одеського державного університету внутрішніх справ Семенишина Миколи Олександровича на дисертацію Шубіної Світлани Анатоліївни «Запобігання привласненню, розтраті майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем у сфері житлово-комунального господарства в Україні», подану на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми дослідження. Запобігання кримінальним правопорушенням є одним із основних завдань як кримінально-правової, так і кримінологічної політики. В умовах функціонування державних інституцій, дестабілізованого дією особливого правового режиму воєнного стану, створення механізму боротьби із суспільно небезпечними діяннями, які завдають бінарний вплив на суспільні відносини у сфері власності та службової діяльності, є особливо важливим заходом у межах забезпечення національної безпеки та організації безпекового середовища. Одним із таких кримінальних правопорушень є привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, передбачене ст. 191 Кримінального кодексу України. Особливої актуальності останнім часом це діяння набуває у сфері житлово-комунального господарства в Україні. Дисертантка зазначає, що надання комунальних послуг, які відповідають вимогам населення, дають можливість забезпечити в країні комфортні умови для проживання та роботи. Житлово-комунальне господарство (ЖКГ) займає основне місце в системі національного господарства, є поліструктурною, комплексною, системною галуззю, що забезпечує першочергові потреби населення й суттєво впливає на створення необхідних умов для ефективності та надійності функціонування господарського комплексу відповідно до встановлених нормативів і національних стандартів. Ураховуючи складність функціонування ЖКГ, а також наявність низки криміногенних ризиків та загроз, які важко піддаються впливу наявним інструментарієм, розробка нових способів запобігання привласненню, розтраті майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем у сфері житлово-комунального господарства в Україні є своєчасною та актуальною.

Дисертацію виконано відповідно до Концепції забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері (розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 серпня 2012 року № 569), Стратегії національної безпеки України (Указ Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020), Стратегії боротьби з організованою злочинністю (розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2020 року № 1126), Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2016–2020 роки (постанова загальних зборів Національної академії правових наук України від 3 березня 2016 року), Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020–2024 роки (наказ Міністерства внутрішніх справ (МВС) України від 11 червня 2020 року № 454), Основних напрямів наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2018–2020 роки (рішення Вченої ради від 26 грудня 2017 року, протокол № 28) та на 2021–2024 роки (рішення Вченої ради від 21 листопада 2020 року, протокол № 23). Тема дисертаційного дослідження затверджена Вченою радою Національної академії внутрішніх справ.

Дисертація за своїм змістом є цілісним дослідженням обраної проблематики. Всі структурні елементи роботи поєднуються в єдине ціле за законами формальної логіки. Викладення матеріалу є логічно послідовним. Зміст дисертаційної роботи С. А. Шубіної відповідає встановленим вимогам. Дисертація складається із анотації, списку публікацій, переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, що містять 9 підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Заслуговує на увагу вдало визначена авторкою мета дослідження, яка полягає в теоретичному узагальненні та розв'язанні комплексного науково-прикладного завдання запобігання привласненню, розтраті майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем у сфері ЖКГ за допомогою кримінологічних засобів, що полягає у розробленні пропозицій і рекомендацій, спрямованих на вдосконалення законодавства та відповідної правозастосовної практики. Для досягнення цієї мети дисертантка виокремила низку завдань, для розв'язання яких застосувала у комплексі загальнонаукові, а також спеціальні методи: системний – для кримінологічного аналізу предмета дослідження та запобігання як теоретико-практичної проблеми в межах усієї роботи, формуванні висновків до розділів і загальних оцінок (розділи 1–3); історико-правовий – у процесі розкриття генезису правової регламентації діяльності органів ЖКГ України у сфері надання послуг населенню, теоретичних досліджень й правозастосовної практики (підрозділи 1.1); логіко-нормативний – для аналізу законодавчих та відомчих

(міжвідомчих) нормативно-правових актів з питань запобігання розкраданням (підрозділи 1.1, 1.2, 3.1, 3.2); формальної логіки – з метою надання характеристики сфери ЖКГ, формам розкрадання у цій сфері, а також кримінологічної характеристики (підрозділ 1.2, розділ 2); порівняльно-правовий (компаративістський) – для виявлення особливостей запобігання привласненню, розтраті майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем у сфері ЖКГ в Україні та зарубіжних країнах, а також оцінки можливостей упровадження іноземного досвіду у вітчизняну правоохоронну практику (підрозділи 1.3, 3.2, 3.3); психологічні методи (опитування, тестування, експерименти) надали змогу виявити особливості особи-злочинця (підрозділи 2.3); моделювання – при формулюванні концептуального бачення напрямів загальносоціального запобігання (підрозділ 3.1), розробці спеціально-кримінологічних заходів та інформаційно-аналітичного забезпечення запобігання, а також пропозицій щодо удосконалення такої діяльності й практики її застосування (підрозділи 3.2, 3.3); статистичний метод та контент-аналізу – під час опрацювання матеріалів кримінальних проваджень за окремими кількісними та якісними параметрами, результати опитаних респондентів з подальшою їх інтерпретацією у роботі (підрозділи 2.1, 2.3, 3.2, 3.3).

Достовірність наукових положень, висновків та рекомендацій. У поданій до захисту дисертації сформульована сукупність важливих висновків, пропозицій і рекомендацій, що є новими для кримінологічної науки, а також достатньо аргументованими та виваженими. До найбільш вагомих результатів дослідження, що характеризують її новизну, необхідно віднести:

вперше:

– виокремлено основні етапи розвитку правової регламентації діяльності органів ЖКГ України у сфері надання послуг населенню, в результаті чого виділено чотири періоди (дорядянський, радянський, перехідний, сучасний) його генези на території сучасної України та виявлено закономірності криміналізації привласнення, розтрати майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем;

– обґрунтовано наукові основи комплексної кримінологічної методики запобігання привласненню, розтраті майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем у сфері ЖКГ, яка ґрунтується на критичному аналізі законодавства, опрацюванні положень кримінології, кримінального права, кримінальної процесуальної та оперативно-розшукової діяльності та в якій розкрито зміст елементів кримінологічної характеристики

з виокремленням відомостей про стан і тенденції такої злочинності, детермінанти, кримінологічні ознаки особи-злочинця, організованих груп, які впливають на вибір дієвих праксеологічних заходів запобігання на загальносоціальному, спеціально-кримінологічному та індивідуально-профілактичному рівнях в умовах чинного кримінального і кримінального процесуального законодавства;

– розроблений інструментарій кримінологічної діяльності з виявлення латентних розкрадань, а саме: заходи пошукової діяльності – це заходи, що не потребують погодження з прокурором або отримання дозволу суду, не обмежують конституційні права і свободи громадян, здійснюються суб'єктом пошукової діяльності, спрямовані на отримання первинної інформації, не заданої обставинами оперативно-розшукового або кримінального провадження; метод пошукової діяльності – це маючий чітко виражену розвідувальну спрямованість спосіб пізнання об'єктивної істини про кримінальне правопорушення передбачене ст. 191 КК України у сфері ЖКГ та первинної інформації про ознаки злочинних дій уповноваженим суб'єктом ЖКГ, діяльність якого має спеціальну систему правового регулювання; пошукова дія – це алгоритмізований спосіб пізнавальної діяльності суб'єкта пошуку, що в комплексі з тактичними прийомами забезпечує отримання первинної інформації про латентне привласнення, розтрату майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем у сфері ЖКГ;

– запропоновано типологію правопорушників, які причетні до вчинення привласнення, розтрати майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем у сфері ЖКГ за посадово-рольовими функціями (керівники управлінь, областей, які наділені правом розпорядження майном, призначеного для підприємств і організацій у сфері ЖКГ; керівники підприємств або організацій у сфері ЖКГ, які виконують організаційно-розпорядчі та адміністративно-господарські функції; особи, які виконують облік грошових коштів, товарно-матеріальних цінностей, а також контроль за їх витратою; особи, які займаються матеріально-технічним постачанням та обслуговуванням підприємства або організації у сфері ЖКГ), що має значення для обрання заходів запобігання або припинення злочинної діяльності, встановлення особи-підозрюваного й завданих збитків;

удосконалено:

– наукове розуміння «розкрадання» як вчинене з прямим умислом протиправне заволодіння чужою рухомою річчю, вчинене одним із способів,

визначених у КК, що посягає на право власності і спричиняє матеріальну шкоду й запровадження його до КК України;

– визначення головних факторів детермінації привласнення, розтрати майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем у сфері ЖКГ, серед яких виділено та охарактеризовано соціально-економічні, організаційно-управлінські, правові та культурно-психологічні; акцентовано на детерміністичній ролі неналежного фінансового забезпечення житлово-комунального сектору, а також на впливі масової психології споживацтва й корисливості, правового нігілізму та феномена знедержавлення легітимності на інтенсивне відтворення розкрадань в Україні;

– інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності оперативних підрозділів шляхом: а) застосування сучасних методик кримінального аналізу в реальних умовах виконання оперативно-службових завдань (від проведення окремого оперативно-розшукового заходу до організації ОРД та негласної роботи щодо окремих об'єктів ЖКГ і управлінь загалом); б) запровадження в практику діяльності оперативних підрозділів результатів кримінального аналізу через нормативно-правове урегулювання та належне кадрове, фінансове й методичне забезпечення; в) встановлення індикаторів злочинності, злочинної діяльності та їх впливу на ЖКС, а також факторів, пов'язаних з нею; г) прийняття спільного наказу (Офіс Генерального прокурора, НПУ, СБУ та ін.) про моніторинг криміногенної ситуації у бюджетній сфері та взаємодію органів сектору безпеки щодо запобігання кримінальним правопорушенням у ній;

– загальносоціальні напрями мінімізації вчинення розкрадань у сфері ЖКГ: формування власної Інтернет-сторінки ЖКГ; запровадження досвіду відкритості та прозорості щодо діяльності та її пріоритетних напрямів; формування «вікна сервісного обслуговування» та «екстреного вікна сервісного обслуговування» споживачів;

дістало подальший розвиток:

– кримінологічний підхід до захисту вітчизняного ЖКГ на основі аналізу кримінальної відповідальності за привласнення, розтрату майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем у сфері ЖКГ у європейських країнах (Іспанія, Німеччина, Польща, Франція) та США, який дозволив констатувати, що державна політика в Україні повинна ґрунтуватися на принципі дотримання встановлених стандартів, нормативів, норм, порядків і правил, а кримінологічна політика спрямована на мінімізацію кримінальних правопорушень та виявлення латентних протиправних дій у цій галузі;

– створення Національного реєстру ЖКГ, головним призначенням якого є підвищення координації боротьби з незаконними заволодіннями коштами та майном, а також шахрайськими діями; аналіз випадків учинення різних форм розкрадань на території країни; визначення способу вчинення кримінальних правопорушень та їх предмет; виявлення щомісячних, щоквартальних та щорічних випадків учинення розкрадань у сфері ЖКГ, а також викраденого майна, встановлення його серійного номера за потреби; забезпечення відшкодування шкоди шляхом встановлення місцезнаходження та ідентифікації викраденого майна;

– способи вчинення розкрадань бюджетних коштів у сфері ЖКГ:
а) розтрата коштів: порушення процедури державних закупівель; при ремонті об'єктів ЖКГ; підписанні акта прийому передачі проєктів на виконання робіт з капітального ремонту при фактичній відсутності проєктів ЖКГ; б) привласнення коштів, виділених на ЖКП; в) зловживання службовим становищем щодо надання переваги під час проведення конкурсних торгів із закупівлі ремонтних робіт та надалі привласнення бюджетних коштів; за змовою з виконавцем робіт під час проведення капітального ремонту об'єктів ЖКГ;

– Стратегія розвитку сфери ЖКГ на 2024–2030 роки, яка носить планувальний характер формування, реалізації та координації державної політики у сфері ЖКГ з урахуванням сучасних тенденцій розвитку ЖКС і загроз для неї, глобальних трендів та внутрішніх можливостей держави, ефективності використання державних, регіональних, енергетичних та природних ресурсів, а також запобігання правопорушенням на основі інформаційно-аналітичного (спеціально-кримінологічний рівень) та контрольно-ревізійного забезпечення (індивідуально-профілактичний рівень);

– порядок ініціювання проведення ревізії (аудиту, службових та інших перевірок) суб'єктів ЖКГ, залучення спеціалістів (бухгалтерів, аудиторів, ревізорів, економістів, енергетиків тощо) для отримання необхідних консультацій як один із напрямів запобігання, виявлення та припинення розкрадань.

Необхідно відзначити емпіричну базу дослідження, яку становлять зведені дані вивчення 256 кримінальних проваджень, відкритих за ст. 191 КК України, упродовж 2015–2021 рр. з усіх областей країни; узагальнені результати опитувань 289 працівників органів сектору безпеки (57 прокурорів, 129 слідчих та 160 оперативних працівників Національної поліції у Дніпропетровській, Житомирській, Київській, Львівській, Одеській, Харківській областях);

аналітичні узагальнення МВС України, Національної поліції України, Офісу Генерального прокурора, Державної судової адміністрації України, матеріали ЖЕУ, ЖЕО, ОСББ, міських та обласних державних адміністрацій; а також результати багаторічного вивчення оперативно-розшукової та слідчої практики з урахуванням значного досвіду роботи автора безпосередньо в підрозділах Національної поліції різного управлінського рівня.

Використання такої емпіричної бази дослідження сприяло розробці не лише теоретично-обґрунтованих висновків, але й використання практичної інформації, накопичених знань та досвіду для істинності результатів дисертаційного дослідження. Матеріали дослідження можуть бути використані у: законотворчій діяльності – при вдосконаленні законодавства про кримінальну відповідальність щодо кримінальних правопорушень проти власності; діяльності правоохоронних органів – при розробленні й удосконаленні відомчих (міжвідомчих) нормативно-правових актів, підготовці методичних рекомендацій з питань організації запобігання привласнення, розтрати майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем у сфері ЖКГ підрозділами НПУ; освітньому процесі та науково-дослідній роботі – під час підготовки лекцій, навчальних і практичних посібників, методичних рекомендацій, тестових завдань і дидактичних матеріалів з кримінології, кримінального права, кримінально-виконавчого права, кримінального процесуального права, оперативно-розшукової діяльності, а також при проведенні різних видів занять із відповідних дисциплін у процесі підготовці бакалаврів та магістрів за спеціальністю 081 «Право» та в системі підвищення кваліфікації працівників НПУ.

Оцінка змісту дисертації. У вступі обґрунтовано вибір теми дослідження; проаналізовано стан наукової розробки обраної теми вченими; зазначено про зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено мету і завдання, об'єкт, предмет, методи дослідження; визначено емпіричну базу дослідження, розкрито наукову новизну одержаних результатів, практичне значення одержаних результатів та надано відомості щодо шляхів і форм їх упровадження; наведено характеристику апробацій матеріалів дисертації, зазначено узагальнену інформацію щодо публікацій здобувачки, визначено структуру та обсяг дисертації.

У розділі 1 «Теоретичні засади запобігання привласненню, розтраті майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем у сфері житлово-комунального господарства», який складається з трьох підрозділів,

проаналізовано генезу правової регламентації діяльності органів житлово-комунального господарства України у сфері надання послуг населенню, досліджено сферу житлово-комунального господарства як об'єкта кримінологічного дослідження, досліджено зарубіжний досвід запобігання привласненню, розтраті майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем у сфері житлово-комунального господарства.

Позитивно може бути оцінена диференціація генезису виникнення і розвитку правової регламентації діяльності органів ЖКГ України у сфері надання послуг населенню на такі періоди: дорадянський: а) стародавні часи (Кодекс Юстиніана); б) середньовіччя (Магдебурзьке право); в) період капіталізму («Указ о Градском Благочинии» у царській Росії; «Будівельний регулятив» у Німеччині; «Містобудівний закон» в Англії); радянський: а) з 1917 по 1922 рр. – від революційного права до КК УСРР 1922 р.; 2) з 1922 по 1927 рр. – від прийняття КК УСРР 1922 р. до прийняття КК УСРР 1927 р.; 3) з 1927 по 1961 рр. – до прийняття КК УРСР 1961 р.; 4) з 1961 по 1991 рр. – до закону України «Про власність»; перехідний – з 1991 до 2001 р. Після отримання незалежності розвиток ЖКГ в Україні пов'язують насамперед із прийняттям законів України «Про власність» (1991 р.) та «Про приватизацію державного житлового фонду» (1992 р.). Серед найважливіших нормативно-правових актів, що мали вплив на подальший розвиток ЖКГ України, проаналізовано «Концепцію розвитку житлово-комунального господарства в Україні» (1995 р.), «Програму проведення житлово-комунальної реформи на 1999–2001 роки» (1999 р.), закони України «Про природні монополії» (2000 р.) та ін.; сучасний – з 2001 р – по сьогодні. Прийняття чинного КК України (2001 р.) та Закону України «Про об'єднання співвласників багатоквартирних будинків» (2001 р.).

Авторка навела додаткові аргументи з приводу того, що привласнення полягає в протиправному і безоплатному вилученні (утриманні, неповерненні) винною особою чужого майна, яке знаходилось у його правомірному володінні, з подальшим наміром обернути його на свою користь чи на користь третіх осіб. У результаті привласнення чужого майна винний починає незаконно володіти та користуватись вилученим майном, поліпшуючи власне матеріальне становище безпосередньо за рахунок викраденого. Тимчасове запозичення майна, яке було ввірене винному чи перебувало в його віданні, для тимчасового використання з подальшим поверненням майна (його еквівалента) власнику, не може бути визнано протиправним привласненням. За наявності підстав такі дії може бути розцінено як самоуправство (ст. 356 КК України), а в разі вчинення їх службовою

особою – як зловживання владою або службовим становищем (ст. 364 КК України).

Другий розділ «Кримінологічна характеристика привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем у сфері житлово-комунального господарства в Україні» складається із трьох підрозділів, у яких проаналізовано стан і тенденції привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем у сфері житлово-комунального господарства, охарактеризовано основні фактори детермінації привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем у сфері житлово-комунального господарства, а також осіб, які вчиняють привласнення, розтрату майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем у сфері житлово-комунального господарства.

На основі вивчення матеріалів кримінальних проваджень та опитування респондентів авторкою встановлено, що для працівників ЖКГ характерні такі риси, як: зневажливе ставлення до ЖКС і соціальних цінностей та установок (58 %), корисливі спонукання (100 %), готовність відступитися від закону й норм моралі заради особистої вигоди (100 %), переконаність у прийнятності та доцільності незаконних засобів задоволення власних інтересів (37 %), безвідповідальне ставлення до своїх обов'язків (75 %), ігнорування службових інтересів (90 %); не зловживають спиртними напоями, не вживають наркотичні засоби, в побуті нічим не виділяються, не схильні до порушення громадського порядку (93 %).

Доведено, що суб'єктами розкрадань переважно є особи чоловічої статі – 61 %, які займають керівні посади у сфері ЖКГ та наділені повноваженнями з управління персоналом і розпорядження майном – 57 % (частка осіб жіночої статі становить близько – 43 %, які працюють бухгалтерами управління (підприємства) (77 %) або працівниками виробничої лінії сфери ЖКГ – 16 %, без залучення яких в злочинну діяльність здійснювати розкрадання неможливо); середнього віку, з вищою або базовою вищою освітою – 79 %; володіють знаннями житлово-комунального процесу, обліку, звітності; корисливі, амбітні, жадібні, владні, корупційні; володіють життєвим і професійним досвідом; використовують зв'язки у різних господарських і владних структурах; раніше не судимі; сімейні, мають дітей.

У третьому розділі «Заходи запобігання привласненню, розтраті майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем у сфері

житлово-комунального господарства в Україні», який складається з трьох підрозділів, досліджено загальносоціальні заходи запобігання привласненню, розтраті майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем у сфері житлово-комунального господарства, спеціально-кримінологічні заходи запобігання привласненню, розтраті майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем у сфері житлово-комунального господарства, а також охарактеризовано інформаційно-аналітичне забезпечення запобігання привласненню, розтраті майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем у сфері житлово-комунального господарства.

Визначено, що запобігання привласненню, розтраті майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем у сфері ЖКГ полягає в реалізації на загальнодержавному та відомчому (міжвідомчому) рівнях комплексу правових, організаційних та практичних заходів з метою системного кримінологічного аналізу ЖКС, виявлення та усунення детермінантів, які сприяють учиненню правопорушень у цій галузі, викриття осіб (організованих груп), які вчиняють дії, передбачені ст. 191 КК України, їх припинення на стадіях підготовки або замаху, а також відвернення (мінімізації) негативних наслідків (відшкодування збитків, повернення активів).

Встановлено, що елементами пошуку є: 1) сфера ЖКГ; 2) об'єкти: а) особи (які готують, вчинюють або вчинили розкрадання; які можуть бути залучені як агенти); б) предмети (угоди; готівкові кошти; податкові декларації; документи податкової звітності та інші; банківські картки та рахунки; матеріали обліків; товарно-транспортні накладні; ордери; рахунки-фактури; накладні; платіжні доручення; печатки і штампи; факсиміле; паспорти тощо); в) документи (перелік яких і пошукові ознаки, що містяться в них, позиціонуються залежно від етапу розкрадання); 3) суб'єкти (оперативний працівник); 4) джерела оперативної інформації, а також тактичні прийоми її отримання. Ефективність здійснення пошуку фактичних даних про привласнення, розтрату майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем у сфері ЖКГ залежить від знання оперативним працівником: сфери ЖКГ і способів учинення кримінальних правопорушень її працівниками; осіб, які є керуючими ЖКГ (керівники, бухгалтери), предметів і документів, які містять ознаки розкрадання. Такі напрями діяльності ґрунтуються на інформаційному забезпеченні та аналітичній роботі оперативних підрозділів (НПУ, Бюро економічної безпеки), які тісно пов'язані, але нетотожні види їх діяльності. Інформаційне забезпечення

визначено як комплекс заходів організаційного характеру, що здійснюється спеціально призначеними особами цих підрозділів (окремими управліннями, відділами, секторами та штатними одиницями) з метою ефективного використання всіх можливих інформаційних ресурсів у процесі виявлення та припинення протиправної діяльності у сфері ЖКГ. Аналітична робота як складова такої діяльності полягає в комплексі інтелектуальних операцій з усіма наявними даними, зібраними в процесі оперативного пошуку, а також з даними, одержаними в процесі інформаційного забезпечення ОРД при запобіганні.

У висновках дисертаційного дослідження сформульовано висновки, пропозиції й рекомендації, що відповідають вимогам наукової новизни. Кількість використаної літератури є достатньою. Результати анкетування відображені в тексті дисертаційного дослідження на обґрунтування наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Загалом дисертаційне дослідження з обраної теми С. А. Шубіна здійснила на відповідній методологічній основі, достатніх емпіричних даних та дослідженнях з кримінального права та кримінології, на базі глибокого аналізу нормативно-правових актів і аргументованої полеміки. Загалом роботу характеризує науковий стиль та вміння викладати матеріал, а сама робота відрізняється змістовною завершеністю, цілісністю і єдністю та свідчить про особистий внесок здобувачки в юридичну науку.

Констатуючи позитивні результати дисертаційного дослідження, водночас можна висловити окремі зауваження, що вимагають додаткової аргументації:

1. У дисертації авторка вказує, що нею розроблений інструментарій кримінологічної діяльності з виявлення латентних розкрадань, а саме: заходи пошукової діяльності – це заходи, що не потребують погодження з прокурором або отримання дозволу суду, не обмежують конституційні права і свободи громадян, здійснюються суб'єктом пошукової діяльності, спрямовані на отримання первинної інформації, не заданої обставинами оперативно-розшукового або кримінального провадження; метод пошукової діяльності – це спосіб пізнання об'єктивної істини про кримінальне правопорушення, передбачене ст. 191 КК України у сфері ЖКГ та первинної інформації про ознаки злочинних дій уповноваженим суб'єктом ЖКГ, який має чітко виражену розвідувальну спрямованість та діяльність якого має спеціальну систему правового регулювання; пошукова дія – це алгоритмізований спосіб пізнавальної діяльності суб'єкта пошуку, що в комплексі з тактичними прийомами забезпечує

отримання первинної інформації про латентне привласнення, розтрату майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем у сфері ЖКГ.

З огляду на наведене можна підсумувати, що дисертантка зробила спробу розмежувати складові елементи механізму пізнання обставин кримінального правопорушення, передбаченого ст. 191 у сфері ЖКГ. Водночас у тексті дисертації не вистачає конкретизації заходів пошукової діяльності, що є певною прогалиною у зв'язку з достатньо дискусійним їх тлумаченням. Зокрема, авторка вказує, що такі заходи не тільки не потребують погодження з процесуальним керівником та судом, а і спрямовані на отримання первинної інформації, не заданої обставинами оперативно-розшукового або кримінального провадження. Якщо така інформація не зумовлена кримінальним провадженням, то виникає аргументоване питання, в межах якого правового поля реалізуються такі заходи, чим вони зумовлені і який процесуальний порядок їх проведення.

2. Дискусійним є запропоноване наукове визначення «розкрадання» як учиненого з прямим умислом протиправного заволодіння чужою рухомою річчю, вчинене одним із способів, визначених у КК, що посягає на право власності і спричиняє матеріальну шкоду й запровадження його до КК України.

По-перше, вказівка на те, що це заволодіння саме «рухомою річчю» занадто звужує сферу застосування такої дефініції, що на практиці може призвести до виникнення прогалин, які сприятимуть інтенсифікації такого роду кримінально протиправної діяльності. По-друге, сам термін «розкрадання» є рудиментарним та більш притаманний кримінальному законодавству радянського періоду. Повторне введення його до чинного КК України призведе до перевантаження понятійно-категоріального апарату, що є зайвим та не відповідає юридичній техніці.

3. У дисертації авторка визначає загальносоціальні напрями мінімізації вчинення розкрадань у сфері ЖКГ, якими, на її погляд, є: формування власної Інтернет-сторінки ЖКГ; запровадження досвіду відкритості та прозорості щодо діяльності та її пріоритетних напрямів; формування «вікна сервісного обслуговування» та «екстреного вікна сервісного обслуговування» споживачів. Водночас наведені напрями є найімовірніше спеціально-кримінологічними. З огляду на останні тенденції та говорячи про загальносоціальне запобігання було б більш доцільним запропонувати пропозиції щодо змін до законодавства, яким регулюються відносини у сфері житлово-комунального господарства.

4. У роботі авторка неодноразово звертає увагу на доцільність розробки окремих заходів індивідуально-профілактичного запобігання привласненню,

розтраті майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем у сфері житлово-комунального господарства в Україні. Водночас у тексті дисертації відсутній як спеціальний розділ, присвячений таким заходам, так і окремі ремарки з цього приводу, що дозволяє констатувати, що індивідуально-профілактичне запобігання залишилось поза увагою.

Але наведені зауваження мають рекомендаційний, дискусійний характер та істотно не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи С. А. Шубіної, не зменшують її теоретичну і науково-практичну значимість як для науки, так і для правозастосовної практики.

Відповідність дисертації встановленим вимогам. Дисертація робить свій внесок у розвиток кримінологічної науки взагалі та у дослідження актуальних проблем запобігання кримінальним правопорушенням проти власності зокрема. Аналіз дисертації С. А. Шубіної та праць, опублікованих за темою дисертації, свідчить про актуальність обраної теми дослідження, достатню обґрунтованість наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і новизну, повноту їх викладу в опублікованих працях у фахових виданнях. Дисертацію оформлено згідно з установленими вимогами, що висуваються для дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії. Самостійність цього дослідження не викликає сумнівів. Положення, які доводяться в роботі, відображені також і в публікаціях з досліджуваної теми. У сукупності наведені позитивні положення щодо дисертації свідчать про вирішення дисертанткою актуальної наукової проблеми. Відповідно дисертаційна робота С. А. Шубіної є самостійним науковим дослідженням, яке містить теоретичні висновки і практичні рекомендації, що становлять безперечний інтерес для юридичної науки. Що ж стосується тих висновків і пропозицій, які винесені на захист, то всі вони є достатньо аргументованими і становлять самостійний творчий доробок дисертантки. Тема і зміст дисертації відповідають науковій спеціальності 081 «Право». Публікації дисертантки з достатньою повнотою відображають зміст дисертації.

Загальний висновок:

Таким чином, дисертація Шубіної Світлани Анатоліївни на тему «Запобігання привласненню, розтраті майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем у сфері житлово-комунального господарства в Україні» є завершеною кваліфікаційною працею, в якій отримано

нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності розв'язують конкретну наукову проблему, яка має істотне значення для кримінології. Зміст дисертації відповідає заявленій дисертанткою науковій спеціальності (081 «Право»), робота пройшла належну апробацію, порушень академічної доброчесності в ній не виявлено. Дисертація відповідає Вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом МОН України від 12 січня 2017 року № 40 (зі змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки України від 31.05.2019 р. №759), та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44), а її авторка – Шубіна Світлана Анатоліївна – на основі публічного захисту заслуговує на присудження їй ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 «Право».

Офіційний опонент –

професор кафедри кримінального права та кримінології

Одеського державного університету внутрішніх справ,

доктор юридичних наук, доцент

Микола СЕМЕНИШИН